

VÄKIVALLANKÄYTTÖ PUHEEKSI

Työntekijän lomake

© Kaarlejärvi, Kaisto, Malinen ja Mällinen 2014

OULUN
ENSI- JA TURVAKOTI RY

SISÄLLYS

Puheeksiotto kannattaa!	3
Mitä on väkivalta?	3
10 + 1 neuvoa Väkivallankäyttö puheeksi -lomakkeen käyttöön	4
1. Kuinka usein joudut ristiriitatilanteeseen toisten ihmisten kanssa?	4
2. Kuinka usein käytät väkivaltaisia pelejä, elokuvia, kirjallista materiaalia tai väkivaltaisia keskustelupalstoja?	4
3. Kuinka usein sinulla on väkivaltaan liittyviä ajatuksia ja mielikuvia?	5
4. Oletko suunnitellut käyttäväsi väkivaltaa?	5
5. Hyväksytkö väkivallan käyttämisen?	5
6. Oletko rikkonut tai heitellyt tavaroita?	6
7. Käytätkö väkivaltaa lemmikkeihin tai eläimiin?	6
8. Käytätkö väkivaltaa toisiin ihmisiin?	6
9. Keneen väkivalta on kohdistunut?	6
10. Millaista käyttämäsi väkivalta on ollut?	7
11. Liittyykö väkivallan käyttöösi samanaikaista päihteidenkäyttöä?	7
12. Onko kukaan vahingoittunut käyttämäsi väkivallan seurauksena?	7
13. Onko väkivallan käyttösi vaikuttanut perhe-elämäsi tai muihin sosiaalisiin suhteisiin, opintoihisi, työhösi, asumiseesi tai harrastuksiisi?	7
14. Oletko huolissasi omasta väkivaltaisesta käytöksestäsi tai ajatuksistasi?	8
15. Onko joku ollut huolissaan väkivaltaisesta käytöksestäsi tai ehdottanut että tekisit asialle jotain?	8
16. Onko poliisi, muu viranomainen tai joku muu ulkopuolinen puuttunut käyttämäsi väkivaltaan?	8
17. Oletko itse ollut väkivallan kokijana tai kohteena?	8
18. Kuinka usein on tilanteita, jolloin olet onnistunut hallitsemaan väkivaltaista käytöstäsi?	9
19. Mikä on auttanut sinua hallitsemaan väkivaltaista käytöstäsi?	9
20. Oletko aikaisemmin hakenut apua väkivaltaiseen käytökseesi?	9
21. Haluatko muutosta väkivaltaiseen käytökseesi?	9

Puheeksiotto kannattaa!

Väkivallankäyttö puheeksi -lomake on tarkoitettu työväliseksi sosiaali-, terveys- ja kasvatustalouden työntekijöille. Lomakkeen avulla voi ottaa puheeksi ja kartoittaa asiakkaan mahdollisesti käyttämää väkivaltaa. Lomake on interventio itsessään: keskustelu väkivallasta lisää asiakkaan itsemääräystä ja -tuntemusta sekä antaa asiakkaalle tietoa väkivallasta ja sen muodoista. Lomake on syntynyt Oulun ensi- ja turvakoti ry:n Jussityön® ja Oulun Seudun Setlementti ry:n Via Vis-väkivaltatyön hankkeen yhteistyönä.

Väkivalta on yleistä ja siksi siitä on tärkeää kysyä, kuulla ja keskustella. Väkivallan käyttämisestä aiheutuu yksilöille, yhteisöille ja yhteiskunnalle monenlaista haittaa ja kustannuksia, siksi väkivaltaan puuttuminen on tärkeää. Puheeksiotolla lisätään yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan turvallisuutta.

Jokaisella asiakastyötä tekevällä on mahdollisuus ottaa väkivalta puheeksi. Jo väkivallan puheeksiottaminen on merkityksellinen teko. Väkivallasta keskustelu voi olla asiakkaalle ensimmäinen askel tärkeässä muutosprosessissa. Puheeksioton jälkeen asiakas on mahdollista ohjata sopivaan palveluun.

Mitä on väkivalta?

Väkivalta on monitahoinen ja -merkityksinen ilmiö. Väkivaltaa on kaikki sellainen toiseen henkilöön kohdistuva toiminta, joka vahingoittaa, loukkaa tai uhkaa toista siten, että se saa toisen tekemään vastoin tahtoaan tai estää tekemästä sitä mitä hän haluaisi. Väkivalta jaotellaan käytännön tekojen kautta. **Henkinen** väkivalta on esimerkiksi arvostelua, nimittelyä, alistamista, pelottelua, huutamista, kiristämistä tai uhkailua. **Fyysinen** väkivalta voi olla tönimistä, tukistamista, puremista, lyömistä, potkimista tai kuristamista. **Seksuaalinen** väkivalta on muun muassa asiattomia koskettelua tai puheita, painostamista ja pakottamista seksiin ja raiskaus. **Taloudellista** tai taloudellisen hyödyn hankkimista voidaan käyttää myös väkivallan muotona. Esimerkiksi rahan käytön kontrolloiminen, toisen rahojen ottaminen ja luvatta käyttäminen, kiristäminen, ryöstäminen ja väkivaltainen velanperintä ovat taloudellista väkivaltaa. **Uskonnollinen** tai hengellinen väkivalta on esimerkiksi uskonnolla painostamista, uskonnon harjoittamisen estämistä, yhteisöstä eristämistä, pelottelua, käännättämistä ja syyllistämistä.

Väkivalta voidaan jaotella esimerkiksi perhe- ja lähisuhdeväkivallaksi tai katu- ja kodin ulkopuoliseksi väkivallaksi. Yhteiskunnassamme on myös kulttuurisesti, sosiaalisesti ja laillisesti hyväksytyjä väkivallan tai pakkokeinojen käytön muotoja, kuten urheilussa, puolustusvoimissa ja joissain viranomaistehtävissä. Väkivaltaa käytetään viihteenä ja kulutushyödykkeenä, esimerkiksi kirjallisuudessa, elokuvissa ja peleissä. Väkivaltaa on havaittavissa myös yhteiskunnan rakenteissa, muun muassa kohtaamattomina palveluina ja taloudellisena riistona.

10 + 1 neuvoa Väkivallankäyttö puheeksi -lomakkeen käyttöön

1. Kohtaa asiakas tasavertaisena, kunnioittavasti, arvostavasti ja puolueettomasti.
  2. Luo keskustelulle rauhallinen ilmapiiri, ja pyri keskustelemaan asiakkaan kanssa ilman ulkopuolisia. Valmistaudu kuulemaan väkivaltaan liittyvää puhetta.
  3. Lomake on apuväline, keskity ensisijaisesti asiakkaan kohtaamiseen ja keskusteluun.
  4. Rohkaise asiakasta puhumaan ja anna myönteistä palautetta siitä, että hän haluaa keskustella elämästään.
  5. Pysyttele neutraalina. Älä vahvista tai osoita hyväksyntää väkivaltaiselle käytökselle.
  6. Puhu väkivallasta suoraan – nimeä mahdollinen väkivaltainen toiminta väkivallaksi konkreettisilla nimillä.
  7. Jos asiakas haluaa puhua avoimesti käyttämästään tai kokemastaan väkivallasta, kuuntele rauhassa koko tarina ja osoita ymmärrystä asiakkaan elämäntilanteeseen.
  8. Jos asiakas tarvitsee tai haluaa jatkaa asian käsittelyä, varaa asiakkaalle uusi aika tai ohjaa hänet sopivaan palveluun.
  9. Jos olet neuvoton, mieti voisiko kollegasi tai työyhteisösi auttaa tilanteessa. Kysy tarvittaessa neuvoa viranomaiselta tai väkivaltatyön ammattilaiselta. Neuvoa voi kysyä rikkomatta salassapitosäädöksiä, kun ei paljasta asiakkaan henkilöllisyyttä.
  10. Pidä itsesi ajan tasalla kotikuntasi tai lähialueesi väkivallan tekijöille ja uhreille suunnatuista palveluista sekä voimassaolevasta lainsäädännöstä.
- + Kannusta asiakasta väkivallattomuuteen!

1. Kuinka usein joudut ristiriitatilanteeseen toisten ihmisten kanssa?

- En koskaan
- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin. Milloin viimeksi?

Kysymys kartoittaa ihmissuhteisiin liittyviä ristiriitatilanteita, jotka saattaisivat johtaa väkivallan käyttöön. Kysymys on lomakkeen aihealueeseen johdatteleva.

2. Kuinka usein käytät väkivaltaisia pelejä, elokuvia, kirjallista materiaalia tai väkivaltaisia keskustelupalstoja?

- En koskaan
- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin. Milloin viimeksi?

Väkivaltaista ajattelua ja käytöstä omaava henkilö saattaa käyttää paljon väkivaltaan liittyvää viihdettä, joka tukee ja lisää jo olemassa olevaa väkivaltaista käytöstä. Väkivaltaisesta materiaalista voi saada tukea omalle väkivaltaiselle ajattelulle, ja peleissä voi harjoitella väkivaltaisia tekoja. Jos asiakas vastaa käyttävänsä väkivaltaista materiaalia, tarkenna millaista materiaalia ja mihin tarkoitukseen hän sitä käyttää.

3. Kuinka usein sinulla on väkivaltaan liittyviä ajatuksia ja mielikuvia?

- Ei koskaan
- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin. Milloin viimeksi?

Jos asiakkaalla on väkivaltaisia ajatuksia tai mielikuvia, tarkenna mitä hän itse niistä ajattelee, ja onko hän ollut niistä huolissaan tai aiheuttavatko ne hänelle haittaa? Pelkääkö asiakas, että ajatukset muuttuvat teoiksi? Huomioi, että väkivaltainen ajatus ei ole yhtä kuin väkivaltainen teko. Jotkut väkivallan käyttäjät saavat mielikuvia väkivallan käytöstä suuttumusta herättävissä tilanteissa. Lisäksi joillain henkilöillä on pakonomaisesti väkivaltaisia ajatuksia ilman ulkoisia ärsykeitä. Myös aseisiin voi liittyä pakkomielleitä.

4. Oletko suunnitellut käyttäväsi väkivaltaa?

- En koskaan
- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin. Milloin viimeksi?

Tarkenna asiakkaalta, onko hän suunnitellut väkivallantekoa tai hankkinut väkivallan tekoa varten välineistöä, kuten aseita, vaatteita, karttoja jne. Osaako asiakas nimetä kohteen, tekopaikkaa tai aikaa. Asian valmistelu saattaa kertoa siitä, että asiakas on päättänyt tehdä teon. Jos asiakas kertoo valmistelevänsä törkeää henkeen ja terveyteen kohdistuvaa rikosta, tulee asiasta ilmoittaa viranomaisille (RL 21:6a; RL 15:10).

5. Hyväksytkö väkivallan käyttämisen?

- En koskaan
- Kyllä. Kuvaile tilanne?

Kysymyksellä selvitetään hyväksyykö asiakas väkivallan käytön joissakin tilanteissa tai joillain perusteilla.

6. Oletko rikkonut tai heitellyt tavaroita?

- En
- Kyllä. Mitä?

Kysymys kartoittaa asiakkaan impulsiivisuutta. Tavaroiden heittäminen voi olla henkistä väkivaltaa tai uhkaus fyysisen väkivallan käytöstä.

7. Käytätkö väkivaltaa lemmikkeihin tai eläimiin?

- En koskaan
- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin. Milloin viimeksi?

Tarvittaessa eläimeen kohdistuvasta kaltoinkohtelusta voi tehdä eläinsuojeluilmoituksen. Kysymys kartoittaa osaltaan, kuinka laaja-alaista asiakkaan käyttämä väkivalta on.

8. Käytätkö väkivaltaa toisiin ihmisiin?

- En koskaan
- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin. Milloin viimeksi?

Kysymys selvittää väkivallan käyttöä ja antaa luvan puhua suoraan omasta väkivallan käytöstä. Kuuntele koko kertomus ja asiakkaan näkökulma tuomitsematta ja rauhassa. Ole valmis ottamaan asiakkaan kertomus ja näkökulma vastaan tulkitsematta, tuomitsematta ja ohjailmatta. Anna asiakkaan kertoa sen verran, kuin hän on valmis siinä hetkessä puhumaan.

9. Keneen väkivalta on kohdistunut?

- Puolisoon/seurustelukumppaniin
- Lapseen
- Muuhun. Keneen?
- Kysymys ei koske minua

Kysymyksellä selvitetään väkivallan käytön kohteita ja laajuutta. Lisäksi kysymys kartoittaa, onko kyse lähisuhdeväkivallasta vai kodin ulkopuolisesta väkivallasta. Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta on velvollisuus ilmoittaa lastensuojeluviranomaisille (LsL 5:25).

10. Millaista käyttämäsi väkivalta on ollut?

- Henkistä väkivaltaa (esim. arvostelu, nimittely, alistaminen, pelottelu, huutaminen, kiristäminen, uhkailu)
- Fyysistä väkivaltaa (esim. töniminen, tukistaminen, ravistelu, lapsen kurittaminen, pureminen, lyöminen, potkiminen, kuristaminen)
- Seksuaalista väkivaltaa (esim. asiaton koskettelu ja puheet, painostaminen seksiin, pakottaminen, raiskaus)
- Taloudellista väkivaltaa (esim. rahan käytön kontrolloiminen, toisen rahojen ottaminen ja käyttäminen luvatta, kiristäminen, ryöstö, väkivaltainen velanperintä)
- Uskonnollista tai hengellistä väkivaltaa (esim. uskonnolla painostaminen, uskonnon harjoittamisen estäminen, yhteisöstä eristäminen, pelottelu, käännyttäminen, syyllistäminen)
- Kysymys ei koske minua

Kysymyksellä kartoitetaan asiakkaan mahdollisesti käyttämän väkivallan muotoja ja annetaan asiakkaalle tietoa väkivaltailmiöstä.

11. Liittykö väkivallan käyttöösi samanaikaista päihteidenkäyttöä?

- Ei koskaan
- Joskus. Missä tilanteessa?
- Aina
- Kysymys ei koske minua

Kysymyksellä kartoitetaan väkivallan ja päihteidenkäytön yhteyttä. Päihteidenkäyttö ei ole väkivallan syy tai oikeuta sen käyttöä. Päihde voi alentaa impulssikontrollin hallintaa, jolloin väkivallan riski kasvaa.

12. Onko kukaan vahingoittanut käyttämäsi väkivallan seurauksena?

- Ei
- Kyllä. Kuka ja milloin?
- Kysymys ei koske minua

Kysymyksellä kartoitetaan väkivallan vakavuutta, seurauksia ja haittoja. On hyvä kartoittaa myös asiakkaalle itselleen aiheutuneita vammoja ja haittoja.

13. Onko väkivallan käyttösi vaikuttanut perhe-elämääsi tai muihin sosiaalisiin suhteisiin, opintoihisi, työhösi, asumiseesi tai harrastuksiisi?

- Ei
- Kyllä. Miten?
- Kysymys ei koske minua

Kysymyksellä kartoitetaan väkivallan käytön seurauksia asiakkaan henkilökohtaisessa elämässä ja sosiaalisissa suhteissa. Väkivallan käytöllä voi olla asiakkaalle kielteisiä tai myönteisiä seurauksia.

14. Oletko huolissasi omasta väkivaltaisesta käytöksestäsi tai ajatuksistasi?

- En
- Kyllä. Millä tavalla?
- Kysymys ei koske minua

Kysymyksellä tarkastellaan asiakkaan omaa kokemusta ja ymmärrystä tilanteestaan. Asiakkaan esittämä huoli tulee kuulla ja miettiä yhdessä asiakkaan kanssa millaisiin jatkotoimenpiteisiin huoli antaa aihetta.

15. Onko joku ollut huolissaan väkivaltaisesta käytöksestäsi tai ehdottanut että tekisit asialle jotain?

- Ei
- Kyllä. Kuka?
- Kysymys ei koske minua

Ulkopuolisen esittämä huoli voi olla merkki siitä, että asiakkaan tilanteessa on jotain huolestuttavaa, vaikka asiakas itse ei sitä tunnista.

16. Onko poliisi, muu viranomainen tai joku muu ulkopuolinen puuttunut käyttämäsi väkivaltaan?

- Ei koskaan
- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin. Milloin viimeksi?
- Kysymys ei koske minua

Ulkopuolisen puuttuminen väkivaltaiseen käytökseen voi kertoa tilanteen vakavuudesta, vaikka asiakas ei itse tunnista ongelmaa. Samalla saadaan selville asiakkaan mahdollisesti olemassa olevaa palveluverkostoa.

17. Oletko itse ollut väkivallan kokijana tai kohteena?

- En koskaan
- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin. Milloin viimeksi?

Väkivallan tekeminen ei sulje pois sitä mahdollisuutta, että tekijä on myös väkivallan uhri. Jos asiakkaalla on kokemuksia väkivallan uhriksi joutumisesta, pohdi asiakkaan kanssa yhdessä, mikä palvelu tässä tilanteessa tukisi häntä parhaiten.

18. Kuinka usein on tilanteita, jolloin olet onnistunut hallitsemaan väkivaltaista käytöstäsi?

- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Harvemmin. Milloin viimeksi?
- En koskaan
- Kysymys ei koske minua

Kysymyksellä kartoitetaan positiivisia poikkeamia asiakkaan väkivallan käytössä.

19. Mikä on auttanut sinua hallitsemaan väkivaltaista käytöstäsi?

Kysymys huomioi asiakkaan voimavarat, resurssit ja jo toimivat ratkaisumallit. Kysymys suuntaa asiakkaan huomion niihin seikkoihin, jotka auttavat väkivaltaisen käytöksen hallinnassa.

20. Oletko aikaisemmin hakenut apua väkivaltaiseen käytökseesi?

- En
- Kyllä. Mistä?
- Kysymys ei koske minua

Kysymyksellä kartoitetaan, kuinka usein, mistä ja missä tilanteissa asiakas on hakenut apua. Jos Väkivallankäyttö puheeksi -lomakkeen täyttäminen on ensimmäinen kerta, jolloin väkivalta otetaan avoimesti puheeksi, on erittäin tärkeää, että asiakas ohjataan tarpeellisiin palveluihin.

21. Haluatko muutosta väkivaltaiseen käytökseesi?

- En
- Kyllä. Millaista?
- Kysymys ei koske minua

Kysymys kartoittaa asiakkaan motivaatiota tilanteen muuttamiseksi. Keskustele asiakkaan kanssa hänelle sopivista palveluista. Jos asiakas ei tällä hetkellä halua apua tai muutosta väkivaltaiseen käytökseensä, anna asiakkaalle tietoa siitä, mistä apua on myöhemmin saatavilla.

